

Türkiye ve İran'ın Menfaatleri Musul'da Kesişiyor

Muhanad Seloom

Özet: Türk ordusunun Irak'a doğrudan müdahale etme ihtimali, etno-mezhepsel bir çatışmanın Orta Doğu'ya hiç olmadığı kadar hızlı bir şekilde yayılabileceğini göstermesi açısından önem taşıyor. Şu anda; heterojen güçlerden oluşan Irak Ordusu, Kürt Peşmerge savaşçıları, Sünni Ninova Muhafızları, Uluslararası Koalisyon ve Haşdi Şabi, Ninova Eyaleti'nin başkenti Musul'da IŞİD'e karşı verilen mücadeleye öncülük etmekte. Irak Hükümeti, çoğu Şii militanlardan oluşan Haşdi Şabi'nin, Musul'u yeniden ele geçirmeyi hedefleyen bu operasyonlara katılmayacağını yineledi. Fakat gelen haberler [1], Haşdi Şabi güçlerinin her şeye rağmen Musul yakınlarındaki askeri operasyonlarda yer aldığını gösteriyor.

Musul'un "özgürleştirilmesi" için verilen savaşta, Irak Şam İslam Devleti (IŞİD) ile mücadele eden her bir aktörün birbirinden farklı ajandaları var. Bu anlamda İran destekli Şii militanlar, Türkiye destekli Sünni "Ninova Muhafızları" ya da Kürt Peşmerge güçlerinden farklı hedeflere ulaşmak istiyorlar. Her ne kadar İran ve Türkiye ordusu doğrudan Irak'ta olmasa da iki ülkenin askeri danışmanları "terörizme" karşı savaşan Iraklı gruplara yardımcı olmak üzere sahadalar. Çünkü hem Türkiye'nin hem de İran'ın Irak'ta siyasi ve ekonomik çıkarları var. Bu makale, Türkiye ve İran'ın Kuzey Irak'taki nüfuz mücadelesinin başlıca sebeplerini inceleyecektir.

TEL AFER

Hâlihazırda IŞİD'in kontrolündeki Tel Afer'in durumu, Türkiye Hükümeti'nin Irak merkezi hükümetinin itirazlarına rağmen az sayıdaki askeri birliğini Kuzey Irak'taki Başika üssünde tutmakta neden ısrar ettiğini gösteriyor. Çünkü İran destekli, Iraklı Haşdi Şabi güçleri tarafından cesaretlendirilen Kürdistan İşçi Partisi'nin (PKK) [2] Tel Afer operasyonuna katılması söz konusu [3]. Öte yandan Musul'un 60 km batısında yer alan ve geçmişte bir Osmanlı garnizon köyü olan Tel Afer, bugün itibarıyla büyük çoğunluğu Sünni Türkmenlerden oluşan yaklaşık 100,000 kişiden oluşan bir nüfusa ev sahipliği yapıyor.

Buna karşın Irak'taki İran destekli Şii militanlar, Türkiye Cumhurbaşkanı Erdoğan'ı Orta Doğu'daki büyük Sünni kuşağın bir aktörü olarak görüyorlar. İran destekli Şii militanlar için PKK'yı Tel Afer operasyonuna davet etmek ise iki amaca hizmet edecek: Erdoğan'ın Haşdi Şabi'nin Musul operasyonuna katılmasına dair yaptığı eleştirel açıklamalara [5] ve Irak'ın kuzeyinde giderek güçlenen Kürdistan Bölgesel Yönetimi (KBY) Başkanı Mesud Barzani'ye meydan okumak [6]. Savaşçıların çoğu Türkiye'den olan PKK için ise şu an IŞİD'in kalesi olan Tel Afer'in geri alınmasında öncü rol oynamak, Irak Kürtleri arasındaki PKK algısını pekiştirecek fakat öte yandan bu durum Türkiye'yi kızdıracaktır.

Tüm bunlar olurken İran destekli Haşdi Şabi militanları, Musul'un IŞİD'den arındırılmasını hedefleyen büyük bir askeri harekâtın bir parçası olarak Tel Afer operasyonuna çıkarma yapmak için hazırlanıyorlar. Şöyle ki; IŞİD için "Halifeliğin" en önemli iki kenti olan Musul ve Rakka arasındaki asıl rota Tel Afer'den geçiyor ve bu rota sadece IŞİD'e hayati bir destek hattı işlevi görmüyor, aynı zamanda IŞİD savaşçılarına olası bir geri çekilme durumunda güzergah olma özelliği taşıyor [7]. Haşdi Şabi şemsiyesi altında bulunan İran destekli Şii militanların apaçık ortada olan mezhepsel saikleri şöyle dursun, Tel Afer'i kontrol etmek için başkaca önemli çıkarları da var. Çünkü Tel Afer'i kontrol etmek IŞİD'i Rakka'da zayıflatmaya ve Esad rejimini iktidarda tutmak için savaşan binlerce İranlı askeri danışman ve militanın çabalarının desteklenmesine katkıda bulunacak [8].

Haşdi Şabi şemsiyesi altında bulunan İran destekli Şii militanların apaçık ortada olan mezhepsel saikleri şöyle dursun, Tel Afer'i kontrol etmek için başkaca önemli çıkarları da var. Çünkü Tel Afer'i kontrol etmek IŞİD'i Rakka'da zayıflatmaya ve Esad rejimini iktidarda tutmak için savaşan binlerce İranlı askeri danışman ve militanın çabalarının desteklenmesine katkıda bulunacak

2016 yılının Kasım ayı sonlarında Haşdi Şabi liderleri kendi savaşçılarına şöyle sesleniyordu: "Tel Afer'e Hüseyin'in intikamını almak için geliyoruz" [9]. Oysa Tel Afer'in, Şii ve Sünni Türkmenler arasındaki mezhepsel şiddete dair kanlı bir tarihi var ve nitekim bölgeden gelen haberlere göre [10], Tel Afer'e çıkarma yapan Haşdi Şabi güçleri Tel Afer'deki Şii Türkmen azınlıklarından örgüte katılan isimler tarafından idare ediliyor ki bu da şehirdeki Sünni Türkmenlere karşı mezhepçi intikam saldırılarının gerçekleşeceğine dair endişeleri katlıyor. Buna karşın Türkiye Hükümeti, Şii militanları (Haşdi Şabi) ve Irak Hükümeti'ni, Tel Afer'deki Sünni Türkmenlere [11] ya da Musul'daki Sünni Araplara karşı zalimce tutumlar geliştirilmesi durumunda, bölgeye doğrudan müdahale edeceğini duyurarak uyarmıştı. Şii militanlar ve Irak Hükümeti ise Türkiye'ye, Başika'da konuşlu birliklerini çekmemesi durumunda askeri güç kullanmakla tehdit ederek yanıt verdi [12]. 1 Kasım 2016'da Başbakan İbadi; gerçekleştirdiği basın toplantısında, sonradan Türk tarafını sakinleştirme girişimi olarak telakki edilen bir açıklama yaparak açık bir şekilde Tel Afer operasyonuna Şii militanların katılmasının engellenebileceğini belirtti [13]. Öte yandan, aynı basın toplantısında bazı uyarılarda da bulundu: "Eğer Türkiye, Irak'a askeri olarak müdahil olursa bu, Türkiye'nin dağılmasına giden yolu açar" [14]. Bu da Türkiye'yi istikrarsızlaştırmak için PKK'nın kullanılabileceğine dair dolaylı bir tehdit anlamına geliyordu.

Tel Afer'in geri alınmasının zorlu olacağı öngörülüyor. Nitekim Tel Afer, Orta Doğu'nun güvenlikle alakalı, politik, ekonomik ve etno-mezhepsel meselelerin birbirine ne boyutta bağlı olduğunu gözler önüne seriyor. IŞİD, Musul'u kaybetme ihtimalinde Rakka'ya kaçış rotasını korumak için Tel Afer'i savunmaya mecbur. Dahası, Tel Afer meselesi sadece Türkiye'nin Irak'taki askeri varlığının arka planına değil, ayrıca Kuzey Irak'taki Türkiye ve İran arasındaki nüfuz rekabetine de ışık tutuyor.

İRAN'IN İRAK'TAKİ ÇIKARLARI

İran Hükümeti, Irak'ın kuzeyindeki mevcut durumu Bağdat'taki müttefiki olan merkezi hükümete karşı bir meydan okuma olarak görse de, ne Irak ne de İran hükümeti bu bölgede söz konusu girift meseleleri çözüme kavuşturacak kadar yeterli nüfuzla sahip. Her ne kadar İran, ana akım Kürt partileriyle iyi ilişkilere sahip olsa da bu ilişkiler her daim pürüzsüz değildi. Çünkü en nihayetinde Orta Doğu'daki Kürtler bağımsızlık istiyorlar ve hem İran hem de Türkiye tarafı, Irak'ta Kürt milliyetçiliğinin ivme kazanmasıyla ülkelerindeki Kürtlere otonomi ve nihayetinde bağımsızlık talebi konusunda ilham kaynağı olacağına dair benzer endişeleri paylaşıyorlar. Buna ek olarak, İran zaten [15] Kürdistan Özgür Yaşam Partisi (PJAK) [16] ve İran Kürdistanı Demokrat Partisi (KDP-İ) gibi silahlı isyancı gruplara karşı askeri operasyonlar yürütmeyi sürdürüyor. Tıpkı Türkiye-İrak sınırındaki PKK kamplarının varlığı gibi PJAK ve KDP-İ de İran-İrak sınırının iki yanında kamplara sahip [17]. Bundan dolayı İran, PJAK'ın İran'ın iç ve dış menfaatlerini hedef almak için düşmanları tarafından kullanılabileceğinden endişe duyuyor [18]. Benzer şekilde Türkiye [19] de rakiplerini, kendisini bazı önemli politikaları kabul etmeye mecbur bırakmak için PKK'yı bir araç olarak kullanmakla suçluyor. Nitekim İran Devrim Muhafızları komutanı General Kasım Süleymani'nin 2016'nın Kasım ayında PKK komutanlarından Cemil Bayık ile görüştüğünü söylemesinin [20] ve General Süleymani'nin, İran'a destekleri karşılığında PKK'ya Musul operasyonlarına katılma fırsatını sunduğu gibi teyit edilmemiş bazı gelişmeler İran-Türkiye rekabetini gün geçtikçe derinleştiriyor.

İran Hükümeti Irak'taki herhangi bir Türk askeri varlığını, bölgedeki politik, ekonomik ve güvenlik maddelerine yönelik bir tehdit olarak algılıyor. Öte yandan Irak'ta konuşlu Türk askeri varlığı, Irak'taki nüfuz mücadelesi bakımından Türkiye'ye uygun bir pozisyon

İran Hükümeti Irak'taki herhangi bir Türk askeri varlığını, bölgedeki politik, ekonomik ve güvenlik maddelerine yönelik bir tehdit olarak algılıyor

da sağlamıyor. Çünkü İran'ın Şii militanları ustaca kullanması, Bağdat açısından sıcak bakılmayan Türkiye'nin doğrudan askeri müdahalesine karşı tepkileri artırıyor. Hatta Irak Hükümetinden yetkililer, "gayrimeşru" ilan ettikleri Kuzey Irak'taki Türk askeri varlığına karşı oldukça eleştirel bir tutum takınmış durumdadır [21].

Öne çıkan Şii din adamlarından Muhammed İshak el-Fayadh, 7 Kasım 2016 tarihinde yaptığı açıklamada, "İrak Hükümeti, kendi sınırları içerisinde egemenliğine tecavüz edenlere karşı (Türkiye'yi kastediliyor) göze göz, dişe diş bir mücadele vermeli ve saldırganlara gereken ders verilmelidir." diyordu [22]. Bu mesajı Şii militanlardan ve Bağdat'tan gelen Türkiye karşıtı agresif açıklamalar izledi. 24 Kasım 2016'da, İran Cumhurbaşkanı Ruhani yaptığı açıklamayla Türkiye'yi üstü kapalı olarak şöyle eleştiriyordu: "Biz, ev sahibi ülkelerle iş birliği yapılmadan gerçekleştirilen müdahaleleri oldukça tehlikeli buluyor ve Suriye ve Irak hükümetlerinin kendi topraklarında terör ile mücadele eden diğer ülkelere yer açması ve onlardan yardım istemesi gerektiğine inanıyoruz..." [23]. Bu noktada, İran'ın Irak'ta kayda değer bir askeri varlığının olduğunu belirtmek gerekir ve bu durum bizzat Bağdat'taki Şii Irak Hükümeti'nin davetiyle gerçekleşti/gerçekleşiyor [24]. İran için Irak, stratejik olarak [25] herhangi bir diğer Arap ülkesinden daha önemli. Nitekim İran'ın Irak ile sınır hattının 1400 km'den daha uzun olması ve buna ek olarak İran'ın, Irak'ta yeni siyasi düzeni şekillendirmede çok büyük rol oynaması İran için Irak'ın neden ayrıcalıklı olduğunu açıklar. Zaman içerisinde Irak yönetiminin sıklıkla İran'ın kukla hükümeti olarak anılması da bundan ileri geliyor [26].

İrak'ın 2003 yılında ABD tarafından işgal

Irak'ın ikinci büyük şehri ve en büyük Sünni Arap nüfusa ev sahipliği yapan Musul ise bunun tam tersine sosyolojik olarak hiçbir zaman ne Irak Hükümeti'nin tam kontrolüne ne de İran'ın etkisi altına girdi. İşte tam da bu yüzden İran, Musul operasyonunu Irak'ın kuzeyinde kendi nüfuzunu genişletebileceği bir fırsat olarak görüyor

edilmesinin hemen akabinde İran burada hiç olmadığı kadar büyük nüfuz alanları elde etme fırsatı yakalamıştı. Hepimiz biliyoruz ki Irak ve İran İslam Cumhuriyeti arasında tarihsel bir düşmanlık var ve İran, geçmişte Iraklı Şii muhalif parti üyelerini ve 1979-2003 arasında Saddam Hüseyin döneminde ülkesinden kaçan silahlı grupların büyük bir kısmını kendi sınırları içerisinde gizlerken ne yaptığını gayet iyi biliyordu. Çünkü 2003'te Irak'ın işgal edilmesinden sonra Saddam rejiminin ortadan kaldırılmasını takiben ortaya çıkan Irak'ı, bugün işte bu partiler [27] yönetiyor. Bunun sonucunda ise İran'ın Bağdat'taki ve Şii çoğunluğun olduğu güney şehirlerindeki [28] nüfuzu ciddi boyutlara vardı. Irak'ın ikinci büyük şehri ve en büyük Sünni Arap nüfusa ev sahipliği yapan Musul ise bunun tam tersine sosyolojik olarak hiçbir zaman ne Irak Hükümeti'nin tam kontrolüne ne de İran'ın etkisi altına girdi. İşte tam da bu yüzden İran, Musul operasyonunu Irak'ın kuzeyinde kendi nüfuzunu genişletebileceği bir fırsat olarak görüyor. Çünkü Musul'un Irak ordusu ve İran tarafından desteklenen Haşdi Şabi tarafından ele geçirilmesi, Tahran'ın Musul'da tutunması için sağlam bir dayanak olacaktır.

İran Hükümeti'nin Irak'a nüfuz etme çabası, 1979 yılında Ayetullah Humeyni tarafından kurulan İran rejiminin üzerine inşa edildiği resmi ideoloji ile birlikte düşünülmelidir. Humeyni'nin ideolojisi, "İslam Devrimi"ni tüm dünyaya ihraç etmeyi gözetmekteydi [29] ki bu anlamda Necef ve Kербela'da Şii Müslümanların en kutsal türbelerine ev sahipliği yapan Irak, İran Devrimi'nin ilk hedefiydi. Nitekim 1980'den 1988'e kadar oldukça uzun İran-İrak savaşında milyonlarca

insan ölmüştü. Bugün ise İran'ın bölgesel ihtirasları [30] Irak sınırının dahi ötesine geçmiş durumda. İran hâlihazırda Lübnan'da Hizbullah, Irak'ta Asaib Ahl el-Hak ve Suriye'de Alevi militanlar gibi yerel grupları kendi nüfuzunu tesis etmek için kullanarak Suriye, Lübnan ve Yemen'deki çatışmalara dolaylı olarak da olsa dâhil olmuş durumdadır. Nitekim bu durum; rakipleri tarafından [31] dile getirilen, "İslam Devrimi"ni ihraç ederek Irak, Suriye ve Lübnan'ı da içeren "Şii hilalini" [32] oluşturmak suretiyle Orta Doğu'da nüfuz elde etme çabası içerisinde olduğu yönündeki suçlayıcı demeçlerin muhatabının neden İran'ın ta kendisi olduğunu ortaya koymaktadır.

TÜRKİYE'NİN IRAK'TAKİ ÇIKARLARI

Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) yönetimindeki Türkiye Hükümeti, Ninova Eyaleti'ndeki siyasi ve dini liderlerle birlikte aşiretlerle de kurduğu bir dizi özel bağlara sahip. Bu durum; Osmanlı döneminin bakiyesi, Türkmenlerle olan etnik bağlar ve Türkiye'nin Orta Doğu'da etkili bir Sünni devlet olarak sahip olduğu İslami kimlik ile ilgilidir. Ancak Türkiye, İran'ın aksine, Irak'ta nüfuz elde etme konusunda agresif davranmıyor. Çünkü Türkiye Irak'taki Kürtlerle arasındaki ilişkileri geliştirmek için ekonomik ve stratejik çıkarlarını gözetmekle birlikte ve Bağdat'taki merkezi hükümetle de dengeli bir diplomatik ilişkiyi muhafaza etmeye çalışıyor. Öte yandan iki Kürt partisi olan Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) ve Kürdistan Yurtseverler Birliği'nin (KYB), Türkiye Hükümeti ile Kürt isyancı gruplar arasındaki diyalog kapısını aralamak için arabuluculuk rolünü üstlenmeleriyle 2013 yılında PKK'nın, militanlarını Türkiye'den Irak sınırındaki Kandil'e çekmesine Türk Hükümeti ve İKBY arasındaki işbirliği katkı sağlamıştı [33].

Bugün ise PKK, Türkiye açısından ulusal güvenliği tehdit eden bir örgüt. Nitekim Irak'ın kuzeyindeki Türk askeri varlığının gerçekte PKK'nın bu bölgede Türkiye'nin

ulusal güvenliğini ve bölgesel ekonomik çıkarlarını tehdit edebilecek bir alan elde etmesini engellemeye yönelik olduğu söylenebilir. Ancak Türkiye'nin Irak'taki askeri varlığı iki önemli başlıkla da ilgilidir: Türkiye içerisindeki herhangi bir isyancı grubun, Irak'ın kuzeyinde kendisine güvenli bir liman bulmasını engellemek ve Iraklı Kürtlerin bağımsızlığa dair siyasi isteklerinin Türkiyeli Kürtler üzerindeki bulaşıcı etkisini en asgari düzeye indirmek. Şunu önemle not etmek gerekir ki Türk askerinin Irak'taki operasyonları IŞİD henüz yokken de vardı. Zira son 30 yıldır PKK, Türkiye için en büyük ulusal tehdit unsuru olageldi. Saddam yönetimindeki [34] Irak Hükümeti ile yapılan anlaşmalar dâhilinde, Türk birliklerinin PKK'nın izini sürmek üzere Irak sınırını geçmesine 1980'lerde, 90'larda ve 2000'lerde müsaade edilmişti. 2003'te ABD öncülüğünde Irak'ın işgal edilmesinin ardından da Türkiye'nin sınır ötesi operasyonları, Bağdat'taki yeni merkezi hükümet ve İKYB ile koordinasyon içerisinde devam etti.

Türkiye, Irak topraklarının tamamında Irak merkezi hükümetinin yeniden tek otorite olmasını tercih ediyor. Geçmişte olduğu gibi Bağdat'taki hükümetin, asırlardır süren ve hızla yayılan etnik, dini ve mezhepsel ayrılıkların üstesinden gelmesini istiyor. Ayrıca Irak'ın istikrarlı ve müreffeh bir ülke hâline gelmesini ve buna bağlı olarak Irak ile kazançlı ticari ilişkiler de geliştirmek istiyor. Bu arzu, Kuzey Irak'taki petrol yataklarından Akdeniz'deki Ceyhan limanına petrol taşıyan boru hatlarının güvenliğini de içeriyor. Dahası Türkiye, Habur'daki sınır kapısından geçen tırlar yoluyla sahip olduğu muazzam ihracat potansiyeli ile beraber Irak'ın Avrupa piyasalarına doğrudan açılan güzergahı olmak gibi bir öneme de sahip [35]. Fakat bir yandan Bağdat'taki merkezi hükümetin 2003'ten beri otoritesini tam anlamıyla tesis edememesi diğer yandan Irak Hükümetinin, Türkiye ile olan sınır hattı da dâhil olmak üzere sınırlarını koruyamaması ve bunun

neticesi olarak PKK'nın sadece Kandil'de değil, Kuzey Irak'ın diğer bölgelerinde de nüfuz elde etmesi iki ülke arasındaki ilişkileri olumsuz yönde etkiledi.

Türkiye'nin Irak'a dair endişeleri ise güvenlik temalı tehdit algılarını ve ekonomik menfaatleri aşılıyor. Türkiye'nin Irak'ın kuzeyindeki varlığı yalnızca isyancı grupların Türkiye'nin ulusal güvenliğini tehdit etmesinin önüne geçmek anlamına gelmiyor, aynı zamanda Irak'taki İran nüfuzunu dengelemek anlamına da geliyor. Çünkü Türkiye, İran'ın Şii militanları Irak'ın belli bölgelerinde demografik bir mühendislik yapmak üzere kullanmasına dair endişeler taşıyor

Musul'un ekonomik ve stratejik önemi ise, İran ve Türkiye'nin nüfuz alanlarını aşılıyor. Hamid Akın Ünver'e göre [36], Irak petrolünü ve gazını Avrupa'ya bağlayan en makul hat, Türkiye'den geçiyor. Bunun neticesinde, Musul sorunu, İran'a bağlı bir gaz hattını ve İKBY'nin sahip olduğu gaz yatakları için ihracat opsiyonunu destekleme ihtimali olan Rusya'nın menfaatlerini ciddi şekilde etkileyebilir ve gelecekte, Avrupa Birliği (AB) ve Rusya arasında bu kaynaklara dair bir çatışma kaçınılmaz olacaktır.

Türkiye'nin Irak'a dair endişeleri ise güvenlik temalı tehdit algılarını ve ekonomik menfaatleri aşılıyor. Türkiye'nin Irak'ın kuzeyindeki varlığı yalnızca isyancı grupların Türkiye'nin ulusal güvenliğini tehdit etmesinin önüne geçmek anlamına gelmiyor, aynı zamanda Irak'taki İran nüfuzunu dengelemek anlamına da geliyor. Çünkü Türkiye, İran'ın Şii militanları Irak'ın belli bölgelerinde demografik bir mühendislik yapmak üzere kullanmasına dair endişeler taşıyor. Nitekim Diyala, Jurf el-Sakhar, Samarra, Kerkük ve Bağdat'ın büyük bir kısmı, son yıllarda kayda değer bir şekilde demografik bir değişime tanıklık etti. Gelecek hafta ve aylarda ise Tel Afer ve Musul meseleleri, İran ve Türkiye'nin Irak'ın kuzeyindeki nüfuz rekabetini ve her

bir ülkenin kendi menfaatlerini korumak için ne ölçüde istekli olduğunun boyutlarını ortaya çıkaracaktır.

İran içinse Türkiye'nin Irak'ın kuzeyindeki askeri varlığı ve sahip olduğu nüfuz, kendi çıkarlarını tehdit ediyor ve bölgedeki İran'a sadık silahlı Şii grupların Irak, Suriye ve Lübnan'ın belli bölgelerinde sahip oldukları kayda değer gücü temsil eden Şii hilâlini zedeliyor

SONUÇ

Musul'un kuzeydoğusunda yer alan Başika Üssü'ndeki Türk askeri varlığı, Türkiye'nin uzun süredir Irak'ta yaşanan gelişmelerin seyrini takip ettiğini gösteriyor. Musul, İran'ın ve Türkiye'nin çıkarlarının çatıştığı bir noktada duruyor. Türkiye açısından Musul'un yakınlarında güçlenen PKK varlığı, ulusal güvenlik için stratejik bir tehdit iktiza ediyor. Buna ek olarak, Ninova Eyaleti ve Kerkük'ün İran destekli Haşdi Şabi'nin eline geçmesi ihtimali, Türkiye'nin Irak'taki ekonomik ve jeopolitik menfaatlerini tehdit ediyor. Çünkü Türkiye, Irak ve özellikle de KBY ile kaybetmek istemediği kazançlı ekonomik ilişkilere sahip. Bu ilişkilerde petrol boru hatları önemli bir yer tutsa da ilişkilerin ölçeği bununla sınırlı değil. Irak'ın Avrupa'dan ithal ettiği ürünler Türkiye üzerinden geliyor; Türkiye, Irak'a ihracat yapıyor ve Türkiye'nin Irak'ta yatırımları mevcut. İşte tam da bu sebeplerden ötürü Türkiye, KBY'deki Kürt müttefiklerinin, Ninova'daki Sünni Arapların ve Tel Afer ile Kerkük'teki Türkmenlerin, İran uzantılı grupların varlığıyla sindirilmeyeceğinden emin olmak isteyecektir. Çünkü Türkiye ancak bu yollarla Irak'ın kuzeyindeki menfaatlerini koruyabilir. Hatta Türkiye Hükümeti, söz konusu menfaatlerini korumak için Irak'ın kuzeyindeki askeri varlığını burada tutmak isteyebilir.

İran içinse Türkiye'nin Irak'ın kuzeyindeki askeri varlığı ve sahip olduğu nüfuz, kendi

çıkarlarını tehdit ediyor ve bölgedeki İran'a sadık silahlı Şii grupların Irak, Suriye ve Lübnan'ın belli bölgelerinde sahip oldukları kayda değer gücü temsil eden Şii hilâlini zedeliyor. İronik bir şekilde İran da Kürtlerin Irak'taki politik arzularına dair Türkiye ile benzer endişeleri paylaşıyor. Çünkü PJAK ve KDP-İ gibi İranlı Kürt örgütleri, Irak Kürdistan'ındaki gücünü arttırıyor. İran ise istikrarına zarar vermek isteyen düşmanlarının söz konusu Kürt grupları kullanabileceğinden endişe ediyor. Türkiye'nin güvenlik endişeleri ve ekonomik menfaatleri için Irak'taki nüfuz arayışına karşılık İran Hükümeti, Irak'taki pozisyonunu sahip olduğu resmi ideolojinin penceresinden değerlendiriyor ve örtük bir biçimde kendini tüm dünyadaki Şii Müslümanların koruyucusu olarak tanımlıyor. İran açısından Irak, İslam Cumhuriyeti'nin kurucusu olan Ayetullah Humeyni öncülüğündeki İslam Devriminin ihracı anlamında bir başarı hikâyesini teşkil ediyor. Bunu sağlamak için ise İran, Orta Doğu'daki nüfuzunu Suudi Arabistan ve Türkiye karşısında genişletmek için kendince öne sürdüğü "tüm dünyadaki Şiiilerin koruyucusu" etiketini kullanıyor.

Bu yazı hem Türkiye'nin hem de İran'ın Irak'taki çıkarlarının karmaşık bir yapıda, çok katmanlı ve uzun vadeli olduğunu gösteriyor. Bu da bizi, her iki ülkenin de Irak'taki nüfuzundanyakın gelecekte feragat etmesinin muhtemel olmadığı sonucuna götürüyor. Bu nedenle, bahsi geçen iki ülkenin Irak'taki rollerinin, Irak'ın geleceğindeki herhangi bir siyasi uzlaşmada hesaba katılması ve dikkate alınması gerekir.

Referanslar:

- [1] Al-Sumaria TV Channel: <http://www.alsumaria.tv/news/186188/-نائب-عن-نينوى-سيكون-للحشد-الشعبي-دور-كبي>
- [2] Partiya Karkerên Kurdistan (PKK)
- [3] Stansfield, G (2016): The Looming Problem of Tal Afar. <https://www.wilsoncenter.org/publication/the-looming-problem-tal-afar>
- [4] Map, Business Insider: http://static.businessinsider.com/image/5553616669bedde1454446f9-960/screen-shot_2015-05-13_at_10_34_36_a.m..jpg
- [5] <http://www.aljazeera.com/news/2016/10/turkey-warns-shia-militias-fighting-isil-iraqi-town-161030172800454.html>
- [6] Irak'ın Duhok, Erbil, Süleymaniye, Ninova ve Kerkük'ü içeren kuzey bölgeleri
- [7] <https://www.wilsoncenter.org/publication/the-looming-problem-tal-afar>
- [8] Financial Times (2016): 13 Iranians killed in battle for strategic town south of Aleppo. <https://www.ft.com/content/22380a4e-144c-11e6-9d98-00386a18e39d>
- [9] The AAH militia leader's language of vengeance is in reference to the sectarian nature of the conflict in Iraq. <https://www.wilsoncenter.org/publication/the-looming-problem-tal-afar>
- [10] <http://www.aljazeera.net/programs/arab-present-situation/2016/10/30/-جبهة-تلعفر-ومخاوف-متصاعدة-للتركمان>
- [11] Rudaw (2016): Shiite militia says it is close to Tal Afar, which Turkey has warned is off limits. <http://rudaw.net/english/kurdistan/031120162>
- [12] Kurdistan TV: <http://www.kurdistan24.net/en/news/43e78d27-0758-48e8-bf0b-9b78c45b902b/Shia-militia-'Turkey-and-IS-will-be-treated-the-same-in-Mosul'>
- [13] Irak State TV: <https://www.youtube.com/watch?v=E4uMNe8njI4>
- [14] PM Abadi (2016): Press Conference <https://www.youtube.com/watch?v=qvFI5oY4ZIE>
- [15] Al-Alam TV station: <http://en.alalam.ir/News/1871336>
- [16] EKurd Daily (2016): Iran says its forces foil Kurdish PJAK rebels' plot in Iranian Kurdistan. <http://ekurd.net/iran-kurdish-pjak-rebels-2016-10-11>

- [17] PDKI official website: <http://pdki.org/english/iran-resorts-to-indiscriminate-shelling-of-southern-kurdistan/>
- [18] Ekurd Daily (2016): Top Iranian official warns Barzani against cooperation with Tehran's enemies. <http://ekurd.net/iran-warns-barzani-2016-11-07>
- [19] Solmaz, M (2016): Iran, US play the usual card against Turkey: PKK. http://www.orient-news.net/en/news_show/126555/o/Iran-US-play-the-usual-card-against-Turkey-PKK
- [20] Nerina Azad (2016): Cemil Bayık ve Kasım Süleymani görüşmesinin perde arkası. <http://m.nerinaazad.net/news/actual/pkk/cemil-bayik-ve-kasim-suleymani-gorusmesinin-perde-arkasi>
- [21] Sanchez, R. (2016): Iraq warns Turkey it risks 'regional war' by keeping troops on Iraqi soil. <http://www.telegraph.co.uk/news/2016/10/05/iraq-warns-turkey-it-risks-regional-war-by-keeping-troops-on-ira/>
- [22] <http://iraq.shafaqna.com/AR/58430> [alıntılar, Arapça'dan İngilizce'ye genel hatlarıyla çevrildi]
- [23] Sinkaya, B. (2016): The Mosul Operation and Iran. <http://www.orsam.org.tr/index.php/Content/Analiz/4945?s=orsam|english>
- [24] Tomlinson, L. (2016): US officials: Up to 100,000 Iran-backed fighters now in Iraq. <http://www.foxnews.com/politics/2016/08/16/us-officials-up-to-100000-iran-backed-fighters-now-in-iraq.html>
- [25] Sinkaya, B. (2016): The Mosul Operation and Iran. <http://www.orsam.org.tr/index.php/Content/Analiz/4945?s=orsam|english>
- [26] Beehner, L and Bruno, G. (2008): Iran's Involvement in Iraq. <http://www.cfr.org/iran/irans-involvement-iraq/p12521>
- [27] Issa, A. (2015): Iran: friend or foe to Iraq? <http://www.thenational.ae/world/middle-east/iran-friend-or-foe-to-iraq>
- [28] Misal: İslami Dava Partisi & Irak İslami Yüksek Konseyi (ISCI).
- [29] <http://arabic.trib.ir/Monasebat/E-khomeini/book-pdf/Tasdir-alsoura.pdf> تصدير الثورة أمايراهالإمامالخميني
- [30] İran Devrimi hakkında detaylı bilgi için bkz:

Rajaei, F. (1990). Iranian ideology and worldview: The cultural export of revolution. The Iranian revolution: Its global impact, 63-80.

[31] Suudi owned TV station, Alarabiya <http://english.alarabiya.net/en/News/middle-east/2015/03/12/Export-of-Iran-s-revolution-enters-new-chapter-says-general.html>

[32] Yaroslav Trofimov (2016) Wall Street Journal <http://www.wsj.com/articles/after-islamic-state-fears-of-a-shiite-crescent-in-mideast-1475141403>

[33] Zebari, A (2013): PKK Members Withdraw to Iraqi Kurdistan. <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2013/05/pkk-withdraw-turkey-iraq-kurdistan-region.html>

[34] Ozdag, U. (2008). Türk Ordusunun Kuzey Irak Operasyonlari (Türkçe). İstanbul: Pegasus, s.328.

[35] Barkey, H. J. (2005). Turkey and Iraq. The Perils (and Prospects) of Proximity, United States Institute of Peace (USIP), Special Report, (141), 4-7.

[36] Unver, H. (2016): Politics, Population, And Hydrocarbons: Preparing For Mosul's Aftermath. <http://warontherocks.com/2016/10/politics-population-and-hydrocarbons-preparing-for-mosuls-aftermath/>

YAZAR HAKKINDA

Muhanad Seloom, etno-mezhepsel çatışmalar üzerine çalışan bağımsız bir analist ve akademik araştırmacıdır. Ayrıca Londra merkezli gönüllü bir araştırma merkezi olan Research Network'ün (IRN) Eş Kurucusu'dur. Araştırmaları, 2007 yılından bu yana Kürt Meselesi ve Şii-Sünni Ayrılıkları da dahil olmak üzere Orta Doğu'daki etno-mezhepsel çatışmaları kapsamaktadır.

AL SHARQ FORUM HAKKINDA

Al Sharq Forum, amacı; Şark bölgesi halklarının siyasal gelişimi, sosyal adalete kavuşması ve ekonomik refaha erişmesi için uzun vadeli stratejiler geliştirmek olan, bağımsız ve uluslararası bir kuruluştur. Al Sharq Forum, bu hedefini; demokratik katılım ideali, bilinçli vatandaşlık, çok taraflı diyalog, sosyal adalet ve kamu yararını gözeten araştırmaları teşvik ederek gerçekleştirmektedir.

Adres: İstanbul Vizyon Park A1 Plaza Kat:6
No.:68 34197 Bahçelievler / İstanbul / Türkiye
Telefon: +902126031815
Faks: +902126031665
E-posta: info@sharqforum.org

sharqforum.org

    / SharqForum

 / Sharq-Forum

**الشرق
منتدى**
ALSHARQ FORUM

